

ERDÉLYI MUZEUM

AZ ERD. MUZEUM EGYLET IGAZG. VÁLASZTMÁNYA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

FINÁLY HENRIK,

M. K. EGYET. TANÁR, A MUZ. EGYL. TITKÁRA, A M. TUD. AKAD. I. T.

Megjelen havonként.

Április 1.

Ára évenként 1 frt 15 kr.

Tartalom: Közgyűlés után. — A szabad egyetemek Franciaországban. Felméri Lajostól. — A muzeum-egylet 1878 Márczius 21-kén tartott közgyűlésén előterjesztett jelentések; 1) Elnöki megnyitó beszéd gr. Eszterházy Kálmántól. — 2) Titkári jelentés Finály Henriktől. — Az erdélyi muzeum számára f. év január és február havában beérkezett adományok.

A közgyűlés után.

Ha nem is a muzeum-egylet életére nézve általában, reánk nézve — már értjük azokat a kiadványokat, a melyeket a muzeum-egylet megbizásából szerkeszteni szerencsénk van — kétség-telenül felette fontosak a folyó Márczius hó 21-kén tartott közgyűlés határozatai. Látni való ugyanis, hogy a szakosztályok helyreállításával, és avval a felette fontos újítással, a mely a szakosztályoknak a magok tudományos működésében csaknem korlátlan önállóságot biztosít, és főleg kiadványok közzé tételében egészen szabad kezét ad; a muzeum-egyleti kiadványok oly gyökeres átalakulását kezdeményezte az egylet, a melyet túlzás nélkül egyjelentésűnek mondhatunk az eddig közzé tett kiadványok egyenes megszüntetésével; mert hiszen a mi rendszerben, béosztásban, működő személyek tekintetében, alkalmasint még czímben is különbözik, azt csak nem mondhatjuk ugyanannak.

A mi napjaink tehát meg vannak számlálva.

Legőszintébb meggyőződésünk szerint kimondjuk nyíltan a közönség színe előtt: nem sajnáljuk! Akár eddigi működésünkre pillantva vissza, akár azokat a körülményeket véve, a melyek e működésünk megszüntetését idézték elé: nem találunk sem a múltban megbánni valót, sem a jövőben fájlasra méltót. Működtünk, a míg hivatásunk volt e téren működni, legjobb tudtunk és tehetségünk szerint; félre állunk és átengedjük a tért annak és azoknak, a mi és a kik hivatva vannak czélszerűbben, jobban, sikeresebben működni rajta, mint a hogy mi tehattük.

Nem tudjuk ugyan e pillanatban még határozottan, mikor végezzük pályafutásunkat. Meg lesz-e engedve, hogy a megkezdett évfolyamot az eddigi alakban bevégezzük, vagy megállít a vezényszó út közben? Se nem térünk ki az első eshetőség elől, se nem ellenezzhetjük az utóbbit. Anynyit tudunk, hogy lételünk megszűnése már csak idő kérdése, és éppen e tudat ösztönöz, hogy mondjuk el most, a mi a szívünkön van. Halál előtt bár mikor lehet végrendeletet csinálni; halál után soha!

Érvényesnek fogják-e tekinteni e végrendeletünket utódaink? Kivánjuk; de nincs jogunk követelni, nincs hatalmunk erőtetni. Ez azonban nem menthet fel az alól a kötelesség alól, hogy elmondjuk azt, a minek elmondását szükségesnek tartjuk.

Nem lehet más célja az új berendezkedésnek, mint felleveníteni, a mi némileg elszunyadt volt, új erőt önteni abba, a mi lankadni akart, a muzeum-egylet tudományos működését, és tágasabb körökben kelteni érdeket iránta. Tegyük rá a hangsúlyt arra, hogy a muzeum-egylet tudományos működése forog itt kérdésben. Legalább nekünk, a kik a muzeum-egylet tagjai vagyunk, a kik úgy vagyunk meggyőződve, hogy ez az egylet még nem jutott arra a sorsra, a melyet a költő a harang formájára mond ki itéletképpen miután a harang meg van öntve, és a kibben még él az a kegyelet, a mely ez egylet virágzásában fentartását nem csak tárgyilagos és hasznossági célekből, hanem alanyi és erkölcsi szempontból is kötelességünké teszi: nekünk nem szabad egy pillanatig is megfelejtkeznünk róla, hogy éppen ez egyletről van itt szó, és hogy minden intézkedés, a mely az egylettől indul ki, első sorban az egylet saját javára, saját érdekére irányulhat csak; hogy sem az egyletnek, mint egésznek, sem szakosztályának, mint alkatrésznek, sem egyes tagjának nem szabad senki fia kedvéért, semmi az egyleten kívül eső célért, ha különben még oly nemes és magaslatos is, az egylet érdekeit és lételét kockáztatni vagy éppen feladni. Nekünk az egylet kell, hogy legyen a fődolog, a főcél, a mely mellett minden intézkedés csak többé vagy kevésbbé célra vezető, többé vagy kevésbbé hasznos eszköz lehet.

Nem akarjuk itt ismételni, a mit már több ízben kiemeltünk volt, hogy tudniilik a muzeum-egylet első szervezése szerint nem szoros értelemben vett tudományos testület, vagy, hogy valaki félre ne érthessen, tudós társaság lett, valamint okait annak, hogy miért nem lett és nem lehetett olyan. Ellenben szükségesnek látjuk újra meg újra figyelmébe ajánlani az illetőknek és illetékeseknek, hogy az a szép és kielégítő siker, a melyet az egylet feladata egyik ágában, a muzeum-alapításban, már eddig elért, nem csak jogosítja, hanem némileg kötelezi is az egyletet arra, hogy kezdje el a fősúlyt lassanként áthelyezni

feladata másik nem kevésbé fontos ágára, a muzeumba gyűjtött tudományos anyag feldolgozására, s így egyengesse az utat arra az átmenetre, a mely a muzeum-egyletből, az eddig csak muzeumot alapító és ellenőrző-igazgató testületből, lassanként valóságos tudós társaságot, az-az tudományt művelő és terjesztő, tudományos eredményeket termelő testületet alakítson.

Miután azok a hazafiak, a kik pénzadományaikkal létesítették a muzeum-egylet alapvagyonát, ez idő szerint, úgy látszik, teljesen meg vannak nyugodva abban, hogy e vagyon kezelésében nincs hiba, és anynyival is inkább meg lehetnek nyugodva, mivel az alapszabály adta jogaiknál fogva bármikor érvényesíthetik befolyásukat e vagyon kezelésére, mihelyt szükségét látják: éppen e megnyugvás következtében nagyon keveset elegendenek tényleg a muzeum-egylet dolgaiba; de másfelől túlnyomó többségben élethivatásukkal járó viszonyaiknál fogva nem igen vehetnek részt az egylet szoros értelemben vett tudományos működésében, az egyletnek a fennebbiek szerint első teendője, módját ejteni annak, hogy felvehesse kebelébe mind azokat a tudományos erőket, a melyek esatlakozása nélkül a fenn jelzett átalakulás nem történhetnék.

Nézetünk szerint ugyanis tudós társaság csak is tudósokból alakulhat; ily elemekből állván özsze, működése által szerezheti meg azt a közelismerésen alapuló tekintélyt, a melynél fogva a társaságba felvétel egy jelentősü a tudóssá avatással, és mihelyt e tekintély meg van szerevve, a társaság soha se fog arról panaszkodni, hogy nem kívánnak új tagok hozzá csatlakozni, hanem ellenkezőleg az lesz a baja, hogy nem fogja befogadhatni mind azokat, a kik belépni ohajtanak.

Ám ez mind egy későbbi jövő dolga. Idő kell, a míg tágasabb körök megbarátkoznak ez eszmével, idő kell, a míg a létesítésére megkivántató előkészületek megtörténhetnek.

Jelenleg csak avval a ténynyel állunk szemben, hogy a közgyűlési határozat alapján meg fognak alakulni a szakosztályok. Azok a tagjai a muzeum-egyletnek, a kik csakugyan működnek a tudomány terin, két csoportba fognak sorakozni. Az egyikbe azok, a kik a történclem és segédtanai, a nyelvészet, az elméleti és történelmi jogtudomány, a szűkebb értelemben vett irodalmi tudományok valamely ágában foglalokznak; a másikba azok, a kiknek működése tere a legtágasabb értelemben vett természettudomány, a mely mint olyan magában foglalja az orvosi tudományok zömét is.

Nem lehet e sorok czélja bár csak tanácsképpen is útasítani akarni a leendő szakosztályokat arra névve, hogy miképp fogjanak a munkához és mi módon, mily irányban folytassák. Ha tagjaik csakugyan komolyan el vannak határozva a szorgal-

mas és buzgó működésre, már ez elhatározás maga se keletkezhett addig, a míg az illető a miként-re nézve legalább némileg nem volt tisztában magával; ha pedig magok a tagok nem akarnak dolgozni, sem útasítás, sem tanácsadás; se kérelem és rimánkodás nem fogja létesíteni a szakosztály öszszeműködését; tehát „de his hactenus“.

A természettudományi szakosztályt az utóbbi eshetőségtől nem féltjük. A munkakedv és a munkavágy oly erős volt azokban a tagokban, a kikből előre láthatólag alakulni fog ez a szakosztály, hogy miután úgy tetszett nekik, hogy a muzeum-egylet kebelében nem találják fel a kellő tért, egy más társulatnál kerestek munkakört, sőt, ha helyesen vagyunk értesülve, magok nagy buzgalommal segítették e társulat létesítését. A tudomány nevében ezért köszönetet szavazunk nekik, és a muzeum-egylet különösen azért is tartozik nekik elismeréssel, hogy az egyleten kívül kerestek támpontot arra a célra, hogy mozgalmat idézzenek elő az egyletben. De most, miután ez nekik teljesen sikerült, miután a közgyűlési határozat nem csak azt adta meg a szakosztálynak, hogy tudományos működésében semmi se korlátozza egyéb, mint tagjai saját belátása, hanem még azt is lehetővé tette, hogy a muzeum-egylet szakosztályához tartozást öszszeférhetővé tette a tőlök vagy legalább hozzájárultokkal alapított új társulat iránt elvállalt köteleiségeik teljesítésével; azt hiszszük, nem követünk el méltánytalanságot, sőt kötelességet teljesítünk, ha a muzeum-egylet nevében kérjük őket, ne felejtsek el, hogy a muzeum-egylet tagjai, hogy mint ilyeneknek vannak nekik köteleiségeik a muzeum-egylet iránt, a melyek teljesítése legkevésbé sem ellenkezhetik tudományos lelkiismeretökkel, és hogy a végin még is csak a muzeum-egylet az, a ki utolsó közgyűlése határozatával oly helyzetbe tette őket, hogy nagyobb erővel dolgozhassanak és tágasabb térre terjeszkedhessenek.

Még egy más nem kevesebb fontos kérésünk van, a melylyel éppen azért fordulunk első sorban a természettudományi szakosztályhoz, mivel igen dícséretre méltóan már kezdeményezték tagjai azt, a mire kérni akarjuk, és a mi nem egyéb, mint teljes erőből támogatása annak a törekvésnek, hogy alakítsunk a különben is számos előnyben bővelkedő fővárosi tudományos központ mellé itt Kolozsvárt egy második központot. E törekvésnek indokai közt nem szerepel sem irigység vagy versengés, sem valami kiváló előszeretet egyik vagy másik város vagy ország rész iránt; a főindok tisztán és csupán a magyar tudományosság érdeke. Németország tudományos sikereinek egyik főforrása az, hogy ott a tudományos működés nem volt egy helyre összpontosítva; mi mr ma nem vagyunk többé oly szegények, hogy

kénytelenek legyünk öszpontosítani, nem is tudjuk átlátni, mi haszon háromolhatnék akár egyes tudósra vagy a tudományra ez öszpontosításból, holott ellenkezőleg ezer káros következménytől lehet tartani.

A mi a második szakosztályt illeti, sok aggodalom fog el, ha rá gondolunk. Legelőbb is nagyon nevezetes körülménynek tekintjük azt, hogy az ennek körébe útalt tudományágak nem oly hasonneműek, mint a természettudományok, sőt azok is, a melyek kétségkívül szoros kapcsolatban vannak egymással, legalább nálunk még nem keltették fel anynyira mivelőkben az öszszetartozás és az egymásra vonatkozás és támaszkodás szükségének azt az eleven érzetét, a mely biztathatna testületi sikeres öszműködés reményével; még kétebb a dolog azoknál, a melyeknél az egymásra vonatkozást csak mesterségesen lehet kimutatni. E szakosztálynak tehát első feladata lesz, eszközölni azt az érintkezést, a mely remélhető tagjai közt még eddig nem jött létre, és a mely nélkül az egyesek nem érdeklődhetnek egymásnak tudományos törekvései és e törekvések eredményei iránt.

A természetbuvár tudományos anyagát magából a természetből levén kénytelen szedni, e körülmény maga érintkezésbe hozza az egyeseket. A fűvész növényeket keresve, a geolog kőzetet gyűjtve találkoznak ugyanazon a hegyoldalon, a hol a pillangót hajhászó entomologra bukkannak; az utóbbi kénytelen a fűvesztől kérdeni, látott-é a vidéken oly fajú növényeket, a melyeken azoknak a pillangóknak hernyói szoktak tenyészni, a melyeket ő keres; a geolog mindjárt megjegyzi, pl. hogy az illető növényeket híjába keresik ez oldalon, mivel azok az itteni talajban nem is tudnának megélni; de egy történetesen oda vetődött ornitholog mutat egy madarat, a melyet a túlsó völgyben lőtt, és a mely rögtön útba igazítja őket, mivel éppen a kérdéses bokrok közt szokott fészkelni. Nem kell semmi képzelhetetlen eshetőségre hivatkoznunk annak a valószínűvé tételére, hogy a mint az eddig találkozottak tovább mennek, rá bukkannak egy más társaságra, a melyben egy physikus és egy matematikus csatlakoztak egy geographus ismerőshez azért, hogy a hegyek közt barometri magasságméréseket eszközöljenek; és így tovább ezer meg ezer alkalmat nyújt maga a foglalkozás találkozásra, érintkezésre, ebből következik gyakran szövetkezés közös vállalatokra, szóval sok alkalom nyílik együtt működésre és társulásra.

A másik részen oly embereket látunk, a kik könyvekben és iratokban buvárkodnak. Könyvvel, irással az ember legjobban boldogul, ha egyedül van négy fala közt, és ez anynyira hat az ez osztályba tartozó tudósokra, hogy utóbb magánykeresőkké

válnak, és még a társadalomból is visszavonulnak. E visszavonuló hajlam nagyon kevésbé alkalmas kedvet ébreszteni társulatbeli összeműködésre. És mégis létesítnünk kell azt a történelmi stb. szakosztályt, ha nem akarjuk, hogy a nem exact tudományok képviselői a természettudományok művelőivel szemben magok magoknak adjanak szegénységi bizonyítványt. Kérjük azért e tudományok terin foglalatokodó tagjait a muzeum-egyletnek, tegyék meg legalább kísérletképpen, hogy a teendő felszólításra csatlakozzanak mentől számosabban a szakosztályhoz, és legalább az első időben járjanak el szorgalmasan a szakosztály üléseire. Nem csak reméljük, meg vagyunk győződve, hogy ha elején egy kis küzdelembe is fog kerülni a magány iránti hajlam legyőzése, jövőre gazdagon fog gyümölcsözni a szövetekezés.

De valamint a politikában el van fogadva jelszól a „salus reipublicae suprema lex esto“, úgy tegyük mi is jelmondatunkká, hogy „mindent a muzeum-egylet javáért“!

A szabad egyetemek Franciaországban*).

Mindenki tudja, hogy az 1789-iki francia forradalom, egyéb intézmények között, a középkori kiadású szabad és független egyetemi rendszert is eltörölte, s azzal együtt az elemi és középiskolák is romba dőltek. Csaknem 18 évi időköz következett erre, mely a közoktatásügy összeomlását kínosan hirdette. Azonban I. Napoleon mélyre ható pillantással átlátta, hogy ez állapot a francia nemzet értelmi és erkölcsi sirját áthatja meg s e bajon a császári egyetem megteremtésével segített: azzal a merőben kormányi gépezettel, mely az alája rendelt közegekkel szemben, mint három (felső-, közép- és elemi oktatásügyi) szakosztályból álló legfőbb iskolázási ítélőszék szerepelt. Igaz, hogy oly tekintélyes egyének szervezték ez egyetemet, mint de Fontanes, Daunou, Cuvier stb.; de azért mégis csak a neve maradt a régi egyetemi rendszernek; csak eszköz volt az, az uralkodó kezében, melynek fogantyai az állami programok, tanfolyamok, vizsgálatok és bizonyítványok voltak.

Egész 1850-ig tartott Franciaországban az államnak a tanügy terén való kizárólagos mindenhatósága. 1850 márcz. 15-én, a francia papság s a világiak között oly kiváló tehetségek, mint egy Montalembert követelő sürgetésére, létre jött az a közoktatási törvény, mely a közép- és elemi iskolatügyet az állam suprematiája alól föl-szabadítá. Az egyházi, elemi és középiskolák nem sokára versenyre szálltak a hivatalos iskolákkal szervezetben és tanmódban egyiránt.

¹⁾ Annuaire des universités catholiques Paris 1877. L'enseignement supérieur et les universités catholiques, par le P. Didon, Paris, 1876.

A szabad verseny lábrakapott elve tizenöt esztendőn át anynyira megerősödött, hogy az egyes tudományok hivatalos fakultásai lerombolását s velök szemben a felsőbb iskolázási intézeteknek, szintén a tanítás szabadság elve szerinti berendezését, fenhangon kezdte követelni. Kerekaszóban tíz esztendeje mult (1867 jun. havában), hogy Giraud Lipót kérvényt nyújtott be a Senatushoz a felsőbb oktatásügy szabad lábra állítására. A kérvény több mint egy év mulva tárgyalás alá került, s a négy napig tartó vita, melyben a többek közt Sainte-Beuve, Quentin-Bauchart, Duruy közoktatásügyi miniszter, Darboy párisi érsek és mások vettek részt: az ügyet országszerte közfigyelem tárgyává tették s bár a rá következő három vészteljes év alatt pihennie kellett: a béke és nyugalom helyreállta után Faubert gróf már „törvényjavaslat“ alakjában mutatta be a törvényhozó testületnek, mely javaslat alapja lón az 1875-iki jul. 12-iki törvényezikkeknek, melynek első cikkelye szerint „a felsőbb oktatás szabad.“

E törvény ledöntötte ama sorompókat, melyek különböző (különösen a katolikus) felekezet embereit felekezeti egyetemek nyitásától régóta viszsztatartották. E törvény a legnagyobb mozgalmat indította meg a francia katolikusok között, s különösen az egyházi nagyok a legnagyobb erélyt fejtették ki, oly egyetemek haladéktalan alapítására és megnyitására, melyeken az összes tudományszakokat az egyházi tanok járnák át.

A francia papság ez egyetemektől egyfelől a vallásos indifferentismus megszüntetését, másfelől a nemzeti szellem megújulását várja, reméli. E tekintetben nagyon érdekes Didon szt. Domokosrendi atya fencímzett munkája. Nem elég nekünk — úgy mond ő — a menhely, nem elegendők az iskolák, a kollegiumok, nem elégséges nekünk a klostrom, nem elégséges még a templom sem: hozzájuk kiegészítésül még egy végerősség is kell, melyet Egyetemnek hívnak.

A katolikus egyetem csak akkor fogja megérdemelni nevét, midőn az összes emberi tudást a keresztyéu egyháztanok szerint hirdeti. Ez értelemben a mi egyetemünknek kiválólag theologiai színezetűnek kell lenni, oly formán, hogy a vallás és az egyházi tanok tanítása foglalja el bennök az első helyet. Az ily stílu egyetemek teljesíthetik csak azt a magas feladatot, hogy fiainkat fentartsák s hogy őket formálják. Ez intézetek tanítói csak homogén érületű egyének lehetnek. Módszerök a scholastikai, mely egyedül bírja az értelmet a gondolat harczára megedzeni, mely egyszersmind a közép-kor nagy doktorait formálta.

A katolikus egyetem legfensőbb törekvése a lesz, hogy a szellem művelését bevégezze. Hogy e befejezettségre mekkora szükség van: hangosan tanusítja a művelt osztály értelmi állapota. Az az anarchia, az az scepticismus, az az antagonismus, mely az emberek nézeteiből minden lépten-nyomon kirí: vajjon honnan származik, hanemha tanítóink meggyőződése antanogismusából, beltermészetök anarchiája és scepticismusából?

A jellem s legkivált a 18—20 éves ifjú jelleme teremtője a vallás-erkölcsi nevelés. Ha az ifjú értelme művelésére mester kell: lassabban és nehezebben alakuló elméjének fegyelem és kormányzásra van szüksége. Mindkét tényezőt meg kell találnia a katolikus egyetemeken, a hol az ifjú a munka, az erény és a hit tiszteletének valódi ihletét kapja. Az egyetemekkel egybekötött bennlakás (internatus) arra való, hogy a növendék a szabadságot használni s az önkormányzást tanulni kezdje. Az intézeti fegyelem elég biztosítékot nyújt ama csaknem kikerülhetetlen veszélyekkel szemben, melyek az ifjút nagyon könnyen a társas élet örvényeibe sodorják. Az ifjút nevelése véghatárán rendszeren három nagy ellenség fenyegeti: a restség, a szenvedélyesség és hitetlenség, melyeknek legyőzésére erős akarat és sok jellem szükséges. Emez ellenségekkel való győzedelmes harcra ki nyújthat hatalmasabban segédkezet, hanemha a pap. Nem abban a században élünk már, midőn a királyok a fejedelmi házak sarjai nevelését püspökökre bízták. Ma a papot, hova tovább mindinkább a templomra s a segrestyére szorítják, sőt ma-holnap még azt is elfelejtetik, hogy az ifjú erkölcsé és vallásos érzülete nevelésében neki feltétlen s mintegy gondviselészei része van.

A katolikus egyetem új rendszerbe tartozik hozni a hit isteni világát, a bölcsélet emberi-, és a természet anyagi világát. E három világot nekünk pontra, egymás mellé, vagy ha úgy tetszik, szemtől-szembe kell hoznunk, mely másik egy század, sok ezer munkás és több emberöltő műve lesz. A három ismeret kör öszhangja megteremtésére oly magas és fejlett intézetek kellenek, mint minők az egyetemek.

A papnöveldékben a theologia a kenyér kereset színvonalára szorított tudomány. Minden ereje bele vesz a rutinba. Továbbá a tanárok erejét nagyrészt az apologetika emészti fel. Ellenben az egyetemen nagy és széles látkör nyílik a növendékek előtt, az az a hely, hol az öszszes emberi tudást egy egységes rendszerbe kell öntenii; az az a hely, hol a synthesis nagy munkája a theologia szellemét segítségül híván, az experimentális tudományokat a metaphysika s az úgy nevezett szellemi tudományokat a hittudomány alá rendezi. Így jő létre az a fenséges egység, melyre szellemünknek égető szüksége van.

A fenn elősorolt elvektől vezéreltetve küldözte szét körleveleit 1875 szeptember havában dioecesisé papságához és híveikhez a párisi, roueni, bourgesii érsek, a versaillesi, meauxi, beauvaisi, sézei, orléansii, bloisii, chartresi, troyesi, saint-brieuni, soissonsii, châlonsii, bayeuxi, verduni, nancyi, evreuxi, limogesi, neversii, amiensii püspökök, hogy a papság és hívek a párisi katolikus egyetem alapítására anyagi áldozatokkal járuljanak. A körlevelekben ki volt mondva, hogy a ki az egyetem jóltevője címre szert akar tenni, legkevesebb 1000 frankot kell aláírnia. Minden tíz ezer franknyi adomány az adományozót kiváló jóltevő névvel ruházza fel, s végre, ha valaki az egyetem alapítói közé akarja magát számíttatni, 10,000 franknyi alapítványt kell tennie.

Hasonló szellemű és értelmű felhívást tett közzé saját egyházkerületében az angersi püspök egy Angers városában felállítandó egyetemre, mely felhíváshoz hozzájárult a brossaiti, mansi, lucani és a toursi püspökök. Szintén ily felhívásokat bocsátottak ki a Lille, Lyon, Poitiers, Toulouse városában alapítandó katolikus egyetemekre. A felhívásokat fényes eredmény kísérte.

A párisi kathol. egyetem ünnepélyes felavatása 1876 jan. 10-én nagy fényvel ment végbe. A párisi bibornok-érsek felavató beszédében kiemelte a közoktatásügyi decentralisáció szükségét. — A bölcsészeti, természettudományi és jogtanfolyam megnyitása 1875 nov. és december havában megtörtént. — A jogi (3 éves) tanfolyamon a tanárok száma 9; a bölcseletin 8; a természettudományin 7. Az egyetem igazgató tanácsát 3 a végre kinevezett világi magas állású egyén alkotja; a kormányzó- és szervező testület ellenben hat érsekből és tizenkét püspökből áll; az igazgatói tisztet Richard párisi érsek és Conil apát teljesíti.

A tanulmányi szabályzatból ki kell emelnem azt a pontot, mely szerint a kari dekán minden tanuló számára egy patronus tanárt nevez ki, a ki cliensét az egész tanfolyam alatt folyvást figyelemmel tartja s a szülőknek minden évnegyedben értesítést küld gyermekök szorgalmáról. — Továbbá a tanulók az előadásokra csak belépti jeggyel, idegenek pedig csak írásbeli engedéllyel mehetnek.

Az angersi katolikus egyetemet, illetőleg még csak jogakadémiát 1875 októberében nyitották meg 12 tanárral. A philozófiai és természettudományi szakcsoportban a megnyitáskor még csak néhány tanszék volt felállítva. Ez intézet bennlakással van egybekötve. Tanulmányi szabályzatából megemlítjük azt a pontot, mely szerint a fakultás hallgatói csak kath. vallásúak lehetnek. Továbbá, hogy a künnlakó növendékek is kötelesek este 10 órán túl szállásukon lenni.

A lillei egyetem már két szakosztályal (bölcészeti és jogi fakultás) nyílt meg 9+6 tanárral. — A lyoni jogakadémia tanárai száma, az igazgatón, illetőleg dékánon kívül, a megnyitáskor szintén 9 volt.

A poitiersi bölcseleti tanfolyammal egybekötött theologiai akadémián 7 tanár működik. A növendékek minden hóban egyszer ünnepélyesen vitatkoznak, a tanári kar jelenlétében, theol. és philos. tételekről. A vitának a syllogisticai módszertől eltérni nem szabad. Ez intézmény világosan mutatja, hogy a mai poitiersi egyetem a 15-ik száz első felében (1431) alapított elődje feltámasztása s benne az alapítók a scholastika korát akarják feleleveníteni.

Ha a fent nevezett teljes vagy csonka egyetemeket megnyitó-beszédeket végig olvassuk, mindenikben a középkori századok eszéjárását érezzük. Egyetlen egy beszéd magaslik ki társai közül, s ez a toulousei érsek egyetem alapításra felhívó levele, mely élesen kikel az állami felsőbb iskolák ama megszokott tanmódja ellen, mely csu-

pán a fényes előadása tekint s pusztá rhetorikai gyakorlatokkal kívánja a „nagy közönséget“ tanterembe csalogatni. A körlevél oly egyetemek alapítását hangsúlyozza, hol nem a blasirt közönséget szórakoztatják, hanem tanulókat nevelnek. Ez az eszme anynyira jelentékeny, hogy ha e szempontból kiindulva akartak volna versenyezni a szabad egyetemek az állami intézetekkel: hatásuk kétségkívül a legáldásosabb, hogy ne mondjuk, korszak-alkotó lehetett volna Franciaországban.

Azonban emez egyetlen egyszer felcsillámló alapelv helyett százszor találjuk az egyház erkölccstanát és tudományát az állami intézetek moráljával és tudományos tanaival szembeállítva. Nem czélunk ez elvek tüzetes vitatásába kocsátkozni: csak megjegyzést akarunk tenni. Vagy öszhangzik e szabad intézetek erkölccstana az államével vagy nem? Ha igen: merőben fölösleges valami másnak adni ki; de ha nem: akkor ez egyetemek retrograd eszmék zászlótartóivá szegődnek, s még csak a poitiersi egyetem disputatióira sem kell gondolnunk, hogy bennök egy egy darab középkort lássunk — külön szervezettel, sajtószerű és az államével diametrál ellenkező világ-nézettel. Mert míg ma a mívelt állam-társaság a „Si fractus illabatur orbis“ elvet önérzettel hirdeti: ezek az úgynevezett szabad egyetemek az önmegalázódás tana hű képviselőit faragják kétségbeejtő jelszavakkal: „Quid sum miser tum facturus. Quem patronum rogaturus!“ Ám a 19-ik század szájába illő ama jelszóról csak azok nem akarnak tudni, kik ma is az Athanasius-féle „contra mundum“-ot hangsúlyozzák. Hányan vannak az ily egyetemek alapítói közt, a kik nem akarják tudni, hogy a nemzet kebelében élő egyes egyén csak egy csöpp, mely egyesülhet ugyan ezer meg ezer homogén társával: de minél többen egyesülnek, annál biztosabban vár rájuk az a sors, hogy csermelylyé válva, beleszakadjanak a nemzeti míveltség nagy folyamába, melyben a heterogen elemek felbomlanak, vagy ha felbomlani nem bírnak, a fenékre szállva, iszapba temetkeznek.

Felméri Lajos.

A muzeum-egylet 1878 Márczius 21-kén tartott közgyűlésén előterjesztett jelentések:

1. Elnöki megnyitó beszéd.

Tisztelt Közgyűlés!

Midőn először teljesítem közgyűlésen az elnöki tisztet, meg nem érdemelt kitüntetés következtében; kell, hogy kegyeletesen felidézzem emlékéit az egylet mindenképp első elnökének, annak, ki a muzeumnak nemcsak lételére folyt bé kipótolhatlanul, hanem elnöki székének díszét is kölcsönözött igaz hazafiságának tündöklő fényével,